

**Vefatı Münasebetiyle Osmanlı Basınında Kral VII. Edward
(6-21 Mayıs 1910)**

Senem GÖNENÇ¹

Özet

Büyük Britanya ve İrlanda ve İngiliz dominyonlarının Kralı ve Hindistan İmparatoru Albert Edward hiç şüphesiz dünyanın en büyük siyasi simalarından biriydi. Bununla birlikte Fransızların deyimi ile “Avrupa’nın amcası” (l’Oncle de l’Europe) olarak anılmakta ve Avrupa’nın hemen her hükümdarına akrabalık veya herhangi bir yakınlık bağı ile bağlı bulunmaktaydı. Hâl böyle iken kralın vefatı İngiltere dışında da büyük bir yankı uyandırmış, kral ve cenaze töreni ile ilgili haberlere dönemin yerli ve yabancı basınında günlerce geniş yer verilmiştir. Bu çalışmada Kral VII. Edward’ın, vefatının ve cenaze töreninin Osmanlı basınındaki (Sabah, Tanin, Tasvir-i Efkâr ve Tercüman-ı Hakikat) yansımaları ele alınmıştır. Kralın vefatı münasebetiyle neşredilen bentler ise dönemin Osmanlı basınında Kral VII. Edward’a bakış açısını ortaya koyması yanında kralın siyasi faaliyetlerine, dünya siyasetindeki yerine ve özel hayatına ilişkin bilgiler sunması bakımından da önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: VII. Edward, İngiltere, Osmanlı Devleti, Osmanlı Basını, Taziye, Cenaze Töreni

**King Edward VII in the Ottoman Press on the Occasion of His Death
(6-21 May 1910)**

Abstract

The King of Great Britain and Ireland and the British Dominions, and the Emperor of India Albert Edward was undoubtedly one of the world’s greatest political figures. He was known as the “uncle of Europe” (l’Oncle de l’Europe) in the words of the French and was related to almost every ruler of Europe by ties of kindred and affinity. The death of the king as a popular political figure also captured the headlines outside England, and the news about the king and his funeral ceremony were given wide coverage in the national and international press of the period. In this study, the reflections of the King’s death and the funeral ceremony in the Ottoman press (Sabah, Tanin, Tasvir-i Efkâr, and Tercüman-ı Hakikat) are handled. The articles in the Ottoman press on the occasion of the death of King Edward VII draw attention in terms of presenting the perspective of the Ottoman press on the king, as well as providing information about the king’s political activities, place in world politics, and private life.

Keywords: Edward VII, Britain, Ottoman Empire, Ottoman Press, Condolence, Funeral Ceremony

“...bu sabah ajanslar kralın vefat ettiğini haber verdiler. Biz de bu haber-i müessifi Osmanlılara tebliğ ediyoruz. İngilizlerce bir kral pek muhterem bir peder olduğundan onlar sevgili hükümdarlarının zaya’-ı ebedisine ne kadar müteessif iseler İngilizlerin pek kadim bir dostu olan, onlardan daima vead ve muhabbet gören Osmanlılar da aynı hissiyatla muhibb-i kadim ve samimilerinin hissiyat-ı müteessifanesine iştirak ile beraber beyan-ı taziye eder.”²

¹ Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, e-posta: senem.gonenc@iuc.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-3267-7580>

² “İngiltere Kralının Vefatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 1.

Giriş

Büyük Britanya ve İrlanda Kralı ve Hindistan İmparatoru Albert Edward İngiltere millî tarihinden ziyade dünya siyaset tarihinde nam salmış; siyasi yazgı üzerine oldukça büyük etkiler yapmıştır. Fransız ihtilalinden sonra siyaset sahnesinde pek çok simalar görülmüştür. Siyaset bakımından büyük roller oynayan siyasetçilere, krallara rastlanmıştır. Fakat bunlar mensup oldukları devletin siyaset dairesinden dışarı çıkmamış ya da çıkabilmek için kendilerinde gereken siyasi kuvveti bulamamışlardır. Nitekim Kraliçe Victoria senelerce İngiltere tahtında kalıp, İngiliz kavminin ve sömürgelerinin halkının saygısını kazanmış ve onun zamanında İngiltere pek çok siyasi değişikliğe uğramış olmakla beraber yine devletler siyasetinde nam salacak bir rol oynayamamıştır. Kraliçe Victoria İngiltere'nin dâhilen ilerlemesine, bilim ve fennin yaygınlaşmasına, ticaret ve sanayinin genişlemesine oldukça faydalı hizmetler yapmışsa da vazifesini meşhur siyasetçilere bırakmıştır. Bunlar arasında Gladstone* ve Lord Salisbury** en önemli mevkileri kazanmışlardır. Kraliçe Victoria'nın hükûmeti zamanında İngiltere'nin dış politikasında tasvip ettiği siyaset tarzı da sulh ve selamet vadilerine yaklaşmamış, düşmanlık ve ihtilaf eksik olmamıştır. Kral Edward ise Büyük Britanya Adaları ile oldukça uzak olan geniş sömürgelerini koruduktan başka dünyada sulh ve selamet devamına ve bunun doğal bir sonucu olarak manevi ilerlemelere ve inkılaplara önem vermiştir. Tahta geçtiği zaman toplumsal ve siyasi gerçeklere her yönden vakıf olduğundan Güney Afrika Muharebesi'nden (II. Boer Savaşı'ndan) (1899-1902) İngiltere'yi kurtarmıştır.³

Kral Edward'ın Avrupa siyaseti ile ilgili ilk işlerinden biri üçlü ittifakın esaslarını yürütmek ve Avrupa siyasi dengesini bir yola bağlamak olmuştur. Bunun da kuvveden fiile geçirilmesi için öncelikle Chamberlain*** kabinesinin iktidardan düşmesi gerektiğinden mahir bir rol ile ona da muvaffak olmuştur. Chamberlain “İngiltere terakki etmek için her hâlde

* William Ewart Gladstone (1809-1898), Kraliçe Victoria döneminde (1868-1874, 1880-1885, 1886 ve 1892-1894) dört kez Birleşik Krallık'ın başbakanı olarak görev yapmıştır (Michael Partridge, *Gladstone*, Routledge, London and New York 2013, s. v).

** Robert Arthur Talbot Gascoyne-Cecil, 3. Salisbury Markizi (1830-1903), Kraliçe Victoria döneminde (1885-1886, 1886-1892, 1895-1902) üç kez Birleşik Krallık'ın başbakanı olarak görev yapmıştır. Dış politikada “muhteşem yalnızlık” (splendid isolation) politikasını benimseyerek herhangi bir ittifak ya da iş birliğinden kaçınmıştır (Michael Croke Morgan, *Foreign Affairs 1886-1914*, Collins Educational, London 1973, s. 29).

³ Transvaal Savaşı'nın en hararetli zamanında kraliyet tahtına çıkan Kral Edward savaşın şiddetle devamı hâlinde İngiltere'nin daha çok zarara uğrayacağını hissederek olağanüstü bir siyasi maharetle savaşa son vermiş ve Transvaal hususi siyasi şartlar ile İngiltere'nin idaresi altına girmiştir (“İngiltere Kralının Vefatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2).

*** Joseph Chamberlain (1836-1914), Büyük Britanyalı devlet adamı. 1895-1903 yılları arasında kolonilerden sorumlu bakan olarak görev yapmıştır; bu görevi sırasında vuku bulan Güney Afrika Muharebesi'nin destekçisi olmuştur. A. N. Porter, *The Origins of the South African War: Joseph Chamberlain and the Diplomacy of Imperialism 1895-99*, Manchester University Press, Manchester 1980, s. 263.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

bitaraflı bir meslek takip etmeli” demektedir. İngiltere’nin bu savaşçı siyaseti takip ettiği takdirde birkaç sene içinde şan ve şerefinden düşeceği muhakkaktı. Zira Almanya’nın karadan ve denizden süratle ilerlemesi, Fransa’nın şiddetli mağlubiyete düşmesi, Rusya’nın Uzak Doğu’ya kadar genişlemesi ve Amerika’nın gitgide Avrupa siyasetine tesir etmesi elbette İngiltere’nin yeni bir yol takip etmesine sebep olmuştur. İngiltere her şeyden önce sulhun ve selametın devamına büyük güçleri davete mecburiyet hissetmiştir. Almanya ile yüz yüze gelmek İngiltere’nin işine gelmemiştir. Nitekim bunun neticesi genel bir savaş olup, büyük güçlerin kaderleri derhâl değişerek, Avrupa yeni baştan sarsılacaktı.

Kral Edward tarafsızlıktan vazgeçerek önce Japonya’ya itilaf ve ittifak elini uzatmıştır. Almanya’nın Uzak Doğu için beslediği emellerine mani olmak için Kral Edward muhtemelen bundan daha mahirane bir rol oynayamazdı. Rusya hükûmeti ise Uzak Doğu sularında Togo’nun* darbesini yiyip, bir de Büyük Okyanus’un Şark sahillerine yönelik ihtiraslarından vazgeçtikten sonra Avrupa’da umumi siyaseti temin ve hükûmranlığını muhafaza için İngiltere’ye mecburen yaklaşmıştır. Böylece İmparator Wilhelm demir kollarını çelikten mamul olan siyasete yaklaştırmaya cesaret edememiş; İngiltere denge siyasetinin devamına muvaffak olmuştur. Bundan daha büyük siyasi maharet o yüzyılda elbette ki nadiren görülmüştür.⁴

1. Kral VII. Edward’ın Hayatı ve İzlediği Siyaset

İngiltere Kralı VII. Edward**

* Togo Heihachiro (1848-1934), Japon amiral. Japon filosunu Rus-Japon Savaşı’nda (1904-1905) zafere taşımıştır. 1906 yılında Kral VII. Edward tarafından İngiliz Merit nişanı üyesi yapılmıştır. “Togo Heihachiro”, *The Encyclopaedia Britannica*, XXII, 14. bsk., London-New York 1929, s. 267.

⁴ “Müteveffa Kral Edward ve Avrupa Siyaseti”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10455, 12 Mayıs 1910, s. 1.

** “Bu Sabah Vefat Eden İngiltere Kralı Edward”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 1. Kral VII. Edward’ın ölümünden sonra, yerine geçen oğlu Kral V. George’un talebi üzerine Kral VII. Edward hakkında bir biyografi kitabı hazırlanmıştır. İki ciltlik bu kitabın birinci cildi kralın doğumundan tahta çıkışına (9

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Büyük Britanya ve İrlanda Kralı ve Hindistan İmparatoru Albert Edward, Kraliçe Victoria'nın en büyük oğlu ve ikinci çocuğu olup,⁵ 9 Kasım 1841'de⁶ Londra'da, Buckingham Sarayı'nda doğmuştur. Babası Albert of Saxe-Coburg (1819-1861)'dur.⁷ Eğitimine hususi surette özen gösterilen Edward, daha sonra Edinburgh, Oxford, Cambridge üniversitelerinde öğrenim görmüştür. 1858'de miralaylık rütbesi almıştır.⁸ 1860'ta New York'ta başarısız bir suikast girişimine uğramıştır.⁹ 1862'de Kudüs'ü ziyaret etmiştir. 1863'te parlamentoya dâhil olmuş ve Lordlar Kamarası'nda yer almıştır. Mart 1863'te Danimarkalı Prenses Alexandra (1844-1925) ile evlenmiştir.¹⁰ 1868'de Fransa seyahatinde avla meşgul olduğu sırada kazara yaralanmıştır.¹¹ 1869'da İrlanda ile Mısır'a seyahatler yapmıştır. Aynı yıl İstanbul'u da ziyaret etmiştir. 1871 yılı sonlarına doğru tifoya yakalanarak, birkaç hafta ölüm ve yaşam arasında kalmıştır. Bu hastalığın nekahet devresi oldukça uzun sürmüştür.

Kasım 1841-22 Ocak 1901), ikinci cildi ise tahta çıkışından vefatına (22 Ocak 1901-6 Mayıs 1910) kadar olan süreyi kapsamaktadır. Sir Sidney Lee, *King Edward VII a Biography*, I, Macmillan and Co., London 1925; Sir Sidney Lee, *King Edward VII a Biography*, II, Macmillan and Co., London 1927.

⁵ "Kral Edward'ın Tercüme-i Hâli", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1. Tercüman-ı Hakikat gazetesi Kraliçe Victoria'yı hiçbir zaman annelik vazifesini diğerlerine terk etmeyen, hakiki, müşfik ve evlatlarını layığı üzere terbiye eden bir anne olarak tanımlamaktadır ("İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 1). Yine bu gazetenin anlatımına göre Kral Edward'ın gençliği oldukça parlak geçmiştir. Kral Edward seyahatten fazlasıyla hoşlandığından daima Fransa, Almanya ve Danimarka'yı ziyaret etmiştir. Haftada bir iki defa Paris'i ziyaret edip, kimliğini gizleyerek otellerde vakit geçirmiş ve istediği gibi bir hayat sürmüştür. Fransızları çok sevdiği için daima Fransız müelliflerinin meşhur eserlerini okumuş ve onlardan istifade ettiğini söylemiştir. Napolyon (1769-1821) zamanından beri Fransa ve İngiltere arasında büyük bir anlaşmazlık olduğundan veliahdın Fransızlara karşı gösterdiği muhabbet İngilizlerin hoşuna gitmediği için Kraliçe Victoria'nın, Fransa'yı sık sık ziyaret etmemesi için verdiği nasihate rağmen veliaht daima Fransızlarla münasebette bulunmuştur. Diğer taraftan prens eğlenceye düşkün olduğundan Paris'in eğlencesine meftundu. Kraliçe Victoria bir gün veliahdı yazdığı bir mektubunda birçok nasihatlerden sonra, bir daha kendi malumatı olmadan Fransa'ya gittiğini iştirse para vermeyeceğini söylemiştir. Kendisine verilen maaşın kesilmesi de veliahdı Paris hayatından vazgeçirmemiştir. Rivayete göre bir gün parasız kalıp, annesinin söz konusu mektubunu Paris'in zenginlerinden birine beş yüz bin frank karşılığında satmış ve daha sonra Kraliçe Victoria bir milyon frank vererek bu mektubu geri almıştır ("İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2).

⁶ Gazetede sehven 1941 yazılmıştır ("Kral Edward'ın Tercüme-i Hâli", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2).

⁷ "İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2.

⁸ "Kral Edward'ın Tercüme-i Hâli", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2.

⁹ "Kral Yedinci Edward", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

¹⁰ Prens Edward'ın 23 yaşında iken yaptığı bu evlilikten ikisi erkek üçü kız olmak üzere beş evladı dünyaya gelmiştir (Ahmed Hilmi, "Kral Yedinci Edward", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2). Bunlardan veliaht olan Prens George 1865'te doğmuş ve 1893'te Prenses Victoria Mary (1867-1953) ile evlenmiştir ("İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2. Prens George hakkında ayrıca bkz. "Yeni İngiltere Kralı", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2-3).

¹¹ Ahmed Hilmi, "Kral Yedinci Edward", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

1875'te Hindistan'a meşhur seyahatini yapmış, burada ikamet ettiği on yedi ay zarfında memleketin her tarafını dolaşarak, yaklaşık 20.000 km'lik mesafe katetmiştir. Kral Edward'ın halk ile bu derece samimi bir ilişki kurması ve her tarafta göstermiş olduğu yumuşak başlılık ve iyilik kendisine Hindistan kavmi ile reislerinin teveccühlerini kazandırmıştır. Ocak 1892'de büyük oğlu hayatını kaybetmiştir. 1897'de annesi Kraliçe Victoria'nın tahta çıkışının altmışıncı yılı için düzenlenen törende âdeta bir kral vazifesini yerine getirmiştir. Nisan 1900'da Brüksel şimendifer istasyonunda bir mecnun tarafından hayatına suikast girişimi yapılmıştır. Ancak suikastçi hedefi tutturamadığından bir hadise vuku bulmamıştır.¹²

22 Ocak 1901 tarihinde Kraliçe Victoria hayata gözlerini kapamıştır. 24 Ocak günü de oğlu Galler Prensi,¹³ VII. Edward namıyla kral ilan edilmiştir.¹⁴ Böylece 35 sene veliahtlık makamında kalan Edward, Coburg Hanedanı'na mensup birinci hükümdar olmuştur.¹⁵ Taç giyme töreni ise 1902 senesine denk gelmiştir. Zira o zaman henüz Transvaal Savaşı sona ermediğinden Kral VII. Edward bu savaşın resmî taç giyme töreninin sona ermesinden önce nihayet bulmasını arzu etmiştir. 1 Haziran'da Boer reisleriyle anlaşmaya varıldığı ilan edilmiştir. Fakat o esnada kralın sağlık durumu kötüye gittiğinden apandisit için ameliyat yapılmasına gerek görülmüştür. Bu nedenle taç giyme töreni ancak 9 Ağustos'ta yapılabilmıştır.¹⁶

1903'te Kral VII. Edward Fransa, Portekiz, İtalya ve Avusturya'ya resmî seyahatler yapmıştır. Portekiz ve İtalya kralları ve cumhurbaşkanları ile görüşmüştür. Fransa'ya yaptığı seyahat her iki ülke arasındaki samimi ilişkileri teyit etmiş ve Fransa ile ittifakın esasları kurulmuştur. Bu yüzden kendisine Londra'da "peacemaker" unvanı verilmiştir. 9 Temmuz 1903'te Fransa Hükümet Başkanı Loubet (1899-1906) Londra'ya gelmiştir. 8 Nisan 1904'te Fransa ile İngiltere arasında varılan anlaşma ile (Entente Cordiale)¹⁷ yüz yirmi seneden beri her iki millet arasında süregelen anlaşmazlık ortadan kalkmıştır. Bu anlaşma İngiltere basınına da yansımış ve o zaman Times gazetesi Kral VII. Edward'ın bizzat Fransızları sevdiğini söyleyip, şahsi işleri siyasete karıştırmak teşebbüsünde bulunduğundan itirazda bulunmuştur. Fakat çok geçmeden İngilizler bu durumun her iki ülkenin siyasi, iktisadi ve ticari gelişmesi bakımından büyük yarar getireceğine ikna olmuşlardır. Daha sonra Manş

¹² "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2; Ahmed Hilmi, "Kral Yedinci Edward", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2; "Tercüme-i Hâli", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

¹³ İngiltere veliahtları kral oluncaya kadar Gal eyaletinde ikamet etmişlerdir ("İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2).

¹⁴ "Kral Edward'ın Devr-i Hükümeti", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2.

¹⁵ "İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2.

¹⁶ "Kral Edward'ın Devr-i Hükümeti", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2; "Osmanlıların Büyük Dostu", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

¹⁷ "Kral Edward'ın Devr-i Hükümeti", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Tüneli meselesinden dolayı iki hükûmetin arasında bir anlaşmazlık olmuşsa da Kral VII. Edward'ın müdahalesi sayesinde bu anlaşmazlığın da önüne geçilmiştir.¹⁸ Fransa ve İtalya devletleri arasındaki ilişkiler barış yoluna girdiğinden İngiltere, Fransa, İtalya devletleri arasında akdedilen itilaflar Akdeniz'deki dengeleri de takviye etmiştir. Keza İngiltere, Portekiz ve İspanya devletleri ile yakınlaşmalar da sağlanmıştır.¹⁹

Bundan başka 30 Ocak 1902 tarihinde İngiltere ile Japonya arasında vuku bulan ittifak da zikre değerlidir.²⁰ Nitekim Fransa, müttefiki bulunan Rusya ile itilaf akdederek Almanya üçlü ittifakına karşı yeni bir Avrupa kuvvetler denge siyasetinin muhafazasını İngiltere'ye teklif etmiştir. Fakat o zaman Rusya ve Japonya arasında anlaşmazlık ortaya çıktığından (1904-1905) İngiltere hükûmeti müttefiki bulunan Japonya'yı kırarak Rusya ile itilaf akdini hükûmetin mevcut siyasetine aykırı görmüştür. Hatta o zaman İngiltere'nin tarafsız kalmasına dair Fransa hükûmeti vasıtasıyla Rusya bazı tekliflerde bulunmuştur. Fakat İngiltere daha önce her türlü yardımda bulunacağına dair Japonya'ya kuvvetli vaatler verdiği için bu teklif üzerine bir tereddüt hâlinde iken Kuzey Denizi'nde Rus donanması tarafından İngiliz balıkçı gemileri üzerine ateş açılmıştır. Bu hadise dolayısıyla İngiltere ile Rusya arasında diplomatik bir kriz yaşanmış ve İngiltere Rusya'yı protesto etmiştir.²¹ Bununla birlikte Kral VII. Edward Avrupa'da barışın devamını arzuladığı için Rus ve Japon savaşının sona ermesinden sonra Amerika'da akdedilen barış konferansında mahirane roller üstlenmiştir. Rusya'nın bazı taleplerini kabul etmesi için Japonya'ya tembihlerde bulunmuştur. Savaşın bitimini müteakip İngiltere hükûmeti Rusya'ya bir ibret dersi vermiş olduğuna kanaat getirerek aradaki soğukluğu gidermek ve Hindistan meselesinden dolayı Rusya ile İngiltere arasında daimi bir itilaf siyaseti temin etmek maksadıyla üç sene önce teklif edilen itilafın akdine muvafakat göstermiştir (1907).

¹⁸ “İngiltere Kralının Vefatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2.

¹⁹ “Osmanlıların Büyük Dostu”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

²⁰ “Kral Edward'ın Devr-i Hükûmeti”, *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2.

²¹ 22 Ekim 1904'te, Rus-Japon savaşı sürerken bu savaşa müdahale etmek için yola çıkan Rus Baltık filosu, Japon torpido botlarının varlığına ilişkin belirsiz raporlar ve Rus denizcilerin gerginliği nedeniyle, düşman sularından oldukça uzakta, Dogger Bank bölgesinde, yaklaşık yirmi dakikalık bir süre boyunca yanlışlıkla İngiliz balıkçı gemilerine ateş açmıştır. Bu olay sonucunda iki kişi ölmüş ve altı kişi yaralanmıştır. Olayın ardından 28 Ekim'de İngiliz Başbakanı Balfour Rus Çarının büyük bir üzüntü duyduğunu, meselenin uluslararası bir komisyonda ele alınacağını ve sorumluların cezalandırılması amacıyla gerçeklerin araştırılacağını ifade etmiştir. Komisyonun raporları 25 Şubat 1905'te yayımlanmış ve neticede bu mesele Rus hükûmetinin tazminat ödemesi ile iki ülke arasında büyük bir infiale yol açmadan kapanmıştır. L. C. Carr Laughton, “The Dogger Bank and After”, *The World's Great Events. An Indexed History of the World from Earliest Times to the Present Day*, VIII, New York, s. 41-47; “Dogger Bank”, *Encyclopedia Britannica*, VIII, 11. bsk., New York 1910, s. 380-381.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Kral Edward Rusya tarafından siyaseti temin ettikten sonra dikkatini Almanya'ya atfederek kız kardeşinin oğlu olan İmparator Wilhelm'i de yakınlaşmaya davet etmiştir.²² Ne var ki Almanya hükûmeti öteden beri Avrupa'da tek hâkim olmak arzusunda olduğundan kara kuvvetlerini ikmal ettikten sonra deniz kuvvetlerini takviye yoluna gitmiş ve İngiltere'ye her bakımdan karşılık verebilmek için gemilerinin çoğaltılmasına gayret etmiştir. İngiltere hükûmeti, karşısında büyük bir kuvvetin ortaya çıkacağını hissedince bir taraftan Almanya ile itilaf hâsil etmek, diğer taraftan donanmasını takviye etmek için her tedbire başvurmuştur. Ancak İngiltere Almanya'nın kendisinden daha iyi bir konumda olan deniz kuvvetlerine sahip olmasına müsaade etmemiştir. Fas meselesinde ise Kral Edward'ın takip ettiği siyaset tarih sayfalarında baki kalmıştır. Zira Kral Edward Avrupa'da ortaya çıkabilecek büyük bir savaşın önünü almıştır.²³

Öte yandan 1902 yılında Osmanlı hükûmeti ile Kuveyt şeyhi meselesinden dolayı ihtilaf ortaya çıkmıştır. Babıali'nin vuku bulan protestosu üzerine Kral Edward bu toprakların Osmanlı hükûmetine tabi olduğunu tasdik etmiştir. Yine aynı anlaşma fikri ile Akabe meselesi* de bir itilafa yaklaştırılmıştır. Kral Edward Türkiye'nin ve özellikle genç Türklüğün samimi bir dostu olarak görülmüştür. Kral Edward bu dostane samimiyetini 1908'de vuku

²² Kral VII. Edward'ın Avrupa'nın diğer hükümdarları ile olan akrabalık bağları ise şöyledir: Alman İmparatoru kendisinin, Rus Çarı eşinin yeğeni, Danimarka Kralı VIII. Frederick (1906-1912) ile Yunanistan Kralı I. Georg (1863-1913) eşinin erkek kardeşleri, Belçika Kralı II. Leopold (1865-1909) uzak kuzeni, Portekiz Kralı Carlos (1889-1908) ve Bulgaristan Çarı Ferdinand (1908-1918) uzak akrabaları, İspanya Kralı Alfonso (1886-1931) ve İsveç Veliâht Prensi yeğenlerinin eşleri ve Norveç Kralı VII. Haakon (1905-1957) kızının eşidir. Kral VII. Edward'ın Balkan devletleri hariç Avrupa'da yalnızca üç devletle doğrudan akrabalık bağı bulunmamaktadır. Bunlar Avusturya, İtalya ve Hollanda'dır (Sir Sidney Lee, *King Edward VII a Biography*, C. II, Macmillan and Co., London 1927, s. 735-736; "Akrabası", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 2). Öte yandan *Tasvir-i Efkâr* gazetesi "dost ve muazzam İngiliz milletine" beyan ettiği taziyesinde Kral VII. Edward'ın Yunanistan Kralı ile olan akrabalık bağına atıfta bulunarak, buna rağmen Girit meselesinde nüfuzunu Osmanlı Devleti aleyhinde kullanmamak gibi nadir görülen bir büyüklük gösterdiğini ve hakkı hisse tercih eder kâmil ve mükemmel insanlardan bulunduğunu ispat ettiğini ifade etmiştir ("Kral Yedinci Edward", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 1). Girit'in Yunanistan'a ilhaki ile ilgili olarak 1908-1912 yılları arasında başta İngiltere olmak üzere koruyucu güçler olarak Rusya, Fransa ve İtalya ile Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasındaki gelişmelere ilişkin ayrıca bkz. Werner Zürrer (Bonn), "Girit Meselesi 1908-1912. Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Siyasî Kriz Çözümündeki Beceriksizlik Hakkında", (çev.) Mustafa Aydın, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 7 (2005), ss. 155-206.

²³ "İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2.

* 1906'da Osmanlı ve İngiltere devletleri arasında Sina'nın doğu sınırının belirlenmesi ile ilgili olarak ortaya çıkan bu mesele, basit bir sınır anlaşmazlığından öte bölge üzerinde hâkimiyet kurma ve rekabet mücadelesinin bir örneği olmuştur. Zira bu meselenin tarafları Osmanlı Devleti ile Mısır Hidivliği iken İngiltere bölgedeki çıkarları nedeniyle bu meseleye dâhil olmuştur. Bununla ilgili bkz. A. Haluk Dursun, "Akabe Meselesi," *Türkler*, XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 70-77.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

bulan II. Meşrutiyet’de de göstermiş ve o zamandan beri fırsat buldukça bu hislerini teyit etmiştir.²⁴

İngilizlere göre Kral Edward özellikle haricî siyasi işlerde büyük başarıları ile ün kazanmıştır. Kral Edward zaten harici politikası bütün milletlere üstünlük sağlayan İngiltere’nin siyasetini oldukça iyi bir şekilde idare etmiştir.²⁵ Kral Edward tarihe, kanuna ve özellikle siyaset tarihine vakıf olup, daima kadim teamül (alışagelmiş) üzere hareket etmek yolunu tercih etmiştir. Hiçbir siyasi partinin emellerini desteklememiş, İngiltere anayasasının öteden beri bahşetmiş olduğu müsaadelere riayet etmiştir.²⁶ “En meşrutiyetperver bir ülkenin en meşrutiyetperver bir hükümdarı” olması bakımından elbette ki bütün idare mesuliyetini bakanlara bırakmıştır. Böyle olmakla birlikte meşrutiyet hükümdarlarının oldukça yüksek ve hassas bir siyasi vazifeleri vardır ki o da muhtelif yolların ve görüşlerin üstünde kalarak vatanın selameti ve ilerlemesi adına bir düzenleyici vazifesini görmektir. Kral Edward da bu vazifeyi büyük bir başarı ile yerine getirmiştir.²⁷ Kral Edward hususi hislerinde de tebaasını sevmiş ve bilmukabele sevilmiştir.²⁸

Özel hayatında ise kraliyet makamına yükseldiğinden beri hayat tarzında büsbütün bir değişiklik olmuştur. Sarayda mesai saatini taksim eden Kral Edward günde altı saat hükümet işleriyle uğraşmış, kendisine takdim edilen evrakı tasdik etmiş ve imzalamış, bunları oldukça derin bir şekilde teftişten geçirip, düşüncelerini ve itirazlarını ortaya koymuştur. Az söyleyen, çok iş gören Kral Edward hakiki mutedil bir İngiliz olduğundan nadiren ziyafetlerde, aile toplantılarında hazır bulunmuştur.²⁹

²⁴ “Kral Edward’ın Devr-i Hükümeti”, *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2. Sabah gazetesinde, her ne kadar zaman zaman yaşanan olaylar İngilizlerin Osmanlı hükümetinin izlediği politikaya muhalefet etmelerine neden olsa, İngiliz siyasetçilerin ağızlarından ağır sözler işitilmiş olsa da devletlerarasındaki dengeler bakımından İngilizlerin daima Osmanlıların lehine hareket ettiği, devr-i sabıkta bile İngiliz milletinin Osmanlı Devleti’nin mevcudiyetini dış politikasının düsturu olarak benimsediği ifade edilmektedir (“Osmanlıların Büyük Dostu”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1).

²⁵ “İngiltere Kralının Vefatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 1.

²⁶ “İngiltere Kralının Vefatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2.

²⁷ “Kral Edward”, *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1; “Hayat-ı Hususiyesi”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 2. Sabah gazetesinde yer verilen bir bentte “*Küre-i arz üzerinde bir devlet yoktur ki meşrutiyet-i Osmaniyeyi İngiltere kadar alkışlamış olsun. Otuz üç sene evvel Mithad Paşa merhumun mücahedeşi esnasında Osmanlıların meşrutiyete nailiyetine siyasetiyle açıktan açığa muavenet eden devlet İngiltere olmuştur.*” ifadesi yer almaktadır (“Osmanlıların Büyük Dostu”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1).

²⁸ “İngiltere Kralının Vefatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 1.

²⁹ “İngiltere Kralının Vefatı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2. Sabah gazetesinde yer verilen bir bentte her yönden kanaatkâr ve mutedil biri olarak anılan kral, aile fertleri ile olan yazışmalarını da bizzat yazardı. Dünyanın her tarafında aile fertleri bulunduğundan kral için bu başlı başına bir işti. Öğleden sonra, 16.00 civarında Hyde Park’ta dolaşmak üzere sokağa çıkar, akraba ve saray çevresinin ziyareti bu esnada vaki olurdu. Akşam yemeğini saat 20.00’de yer ve gecesini yatmadan evvel ya tiyatrodan ya da operada geçirirdi.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

1910 yılının bahar ayında sağlık durumu giderek kötüleşmişti. 6 Mayıs 1910'da akşam 21.30'da, Kralın sağlık durumundan ümitlerini kesen aile erkânı sarayda toplanmış ve sarayı terk etmemişlerdir. Saat 22.00'de Canterbury piskoposu saraya getirilmiştir.³⁰ Kralın vefatını bildiren rapora göre kral, saat 23.45'te hayatını kaybetmiştir.³¹ Bu suretle Kral Edward 69 yaşında ve dokuz sene saltanat sürdürdükten sonra vefat etmiştir.³² "Hakiki sulhperver bir hükümdar" olarak anılan Kral Edward, 7-8 seneden beri Avrupa denge siyasetinin yegâne faktörü olarak görüldüğünden vefatı İngiliz halkı ile birlikte bütün dünyayı üzerken³³ yerine oğlu Kral V. George (1910-1936) geçmiştir.³⁴

Taşrada çiftliklerinde veya kendisine tabi büyük senyörlerin çiftliklerinde bulunduğu zaman bütün günü kırlarda geçirir ve ava da giderdi. Avcılık en ziyade sevdiği bir uğraştı. Kral Edward son derece otomobil meraklısı olup, otomobilleri çok defa yarış mükâfatları kazanmıştı. Mükemmel bir briç oyuncusu olarak briç oynar, bazen bu oyun partileri geç saatlere kadar sürerdi. Pek çok lisanı vakıf olup Almanca'yı, Danimarka lisanını ve Fransızca'yı konuşur ve Fransızca'yı hususi surette severdi. Kendisi bütün Parislilerden daha çok Parisli idi. Tahta çıktıktan sonra sarayında Fransızca tercihen kullanılırdı. Hâlbuki Kraliçe Viktorya çocukları ile Almanca konuştuğu gibi çevresinde de Almanca'yı konuşurdu. Kral Edward özellikle tarihî eserleri çok severdi ("Hayat-ı Hususiyesi", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 2).

³⁰ "İngiltere Kralının Vefatı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 1; "Kral Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

³¹ "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1; "Kral Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

³² "Tercüme-i Hâli", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 2.

³³ "Beyan-ı Taziyet", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2; "Hükümet Namına ve Rical-i Saire Tarafından Taziyet", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1. Kralın vefat haberi Londra'da büyük bir üzüntü ve heyecan ile karşılanmış, memlekette genel bir matem hüküm sürmüştür. "Londra hiçbir zaman bu kadar şedid bir eser-i teessür görmemiştir" ("Kral Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2). Gazeteler siyahlarla kuşatılmış olarak basılmış, halk gazete ilavelerini kapış kapış almıştır. İngiliz basını kralın vefatının İngiltere'nin dâhili siyasetinin en buhranlı zamanında meydana gelmesinden bilhassa üzgün olduklarını belirten bentler neşretmişlerdir. Bütün idarehaneler, mağazalar ve hükümet daireleri kapanmıştır ("İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1). Bütün resmî ve hususi müesseseler üzerine kenarları siyah bayraklar çekilmiş, bütün şehir matem içinde kalmıştır ("Kral Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2). Borsa kapanmış, mahkemeler tatil edilmiştir. Bütün mesireler ve geziler ileri bir tarihe ertelenmiştir ("Yeni Kralın Nutku", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 3). Matem işareti olmak üzere bayraklar yarıya indirilmiş ("İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1); kilise çanları şiddetle matem havası çalmıştır ("Yeni Kralın Nutku", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 3).

³⁴ Kral Edward'ın büyük oğlu Clarence dükü 1892 yılında öldüğünden İngiltere tahtına ikinci oğlu George çıkmıştır. 1865'te Marlborough House'ta doğan ve tahta çıktığında 45 yaşında olan yeni kral babasının tahta çıkışında Galler prensi ilan edilmişti ("Yeni Kral", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2; "Yeni İngiltere Kralı Beşinci George", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 2). 7 Mayıs'ta bakanlar Saint James Sarayı'nda toplanmışlardır. Kral George araba ile oraya gitmiş ve vardığında büyük bir halk kitlesi tarafından alkışlanmıştır. Geleneksel merasimden sonra kral cülusunun ilanını imza etmiştir. Bu münasebetle yaptığı konuşmada babasının şu sözlerini tekrar etmiştir ("Yeni Kralın Nutku", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 2): "Ben son nefesime kadar tebaanın menafine hizmet etmek için sarf-ı mesai edeceğim!" ("Müteveffa Kral Edward",

2. Babıalının ve Diğer Hükûmetlerin Taziye Beyanı

İngiltere kralının vefat haberi 7 Mayıs sabahı erkenden İstanbul'a gelen telgraflar üzerine derhâl Beyoğlu'nun her tarafında duyulmuş ve şehrin içinde üzüntüyle karşılanmıştır. İngiltere hariciye nezaretinden sefarete telgraf çekilmiş, Osmanlı Devleti'nin Londra sefiri de hariciye nezaretine bilgi vermiş ve kendisi İngiltere hükûmetine taziye beyanıyla görevlendirilmiştir.³⁵ Keza İngiltere Sefareti Baştercümanı Fitzmaurice de resmî dairelere giderek kralın vefat haberini resmen tebliğ etmiştir.³⁶ Bütün vekil, sefir ve yabancı müesseselerin direktörleri de İngiltere sefaretine giderek taziyelerini beyan etmişlerdir. Sabah sefaret kapısı büyük bir insan kalabalığı ile dolmuş³⁷ ve sefarete gelenler açılan deftere isimlerini kaydetmişlerdir.³⁸

Öte yandan o sırada hâlâ Galler Prensi olan İngiltere Veliahdı George tarafından Padişah V. Mehmed Reşad'a (1909-1918) hitaben babası Kral Edward'ın vefatını beyan eden bir telgraf çekilmiştir.³⁹ Her ne kadar Kral Edward'ın İstanbul'a kral olarak gelmeye ömrü yetmemişse de Kral Edward veliahtlığı zamanında İstanbul'da misafir olarak ağırlanmıştır.⁴⁰

Tanin, nr: 605, 9 Mayıs 1910, s. 2). Daha sonra babasının vefatı dolayısıyla kraliyet ailesine karşı gösterilen samimiyetten duyulandığını söylemiş, bilhassa meşrutiyetin tanzim ve tahkimine çalışacağını ("Yeni Kralın Nutku", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 3) ve yürürlükte olan anayasayı tamamen muhafaza edeceğini beyan ederek konuşmasına son vermiştir ("Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 605, 9 Mayıs 1910, s. 2). Yeni kralın ilk mesajları babasının izlediği siyaseti takip edeceği yolunda olmuştur. Bu da İngiltere ve Fransa itilafı ile İngiliz-Rus yakınlaşmasının devam edeceği anlamına gelmiştir ("Beşinci (George) Hazretleri", *Sabah*, nr: 7411, 9 Mayıs 1910, s. 1). Nitekim Berliner Morgenpost gazetesinde yer alan bir habere göre Kral Edward vefatından sonra takip edilecek politikaya dair siyasi bir vasiyet bırakmıştır. Kral Edward bu vasiyetinde Avrupa devletlerinden bazıları ile hâsıl olan itilafın muhafaza edilmesini, üçlü ittifak devletleri ile dahi dostane münasebetlerde bulunulmasını tavsiye etmiştir ("Kral Edward'ın Bugünkü Cenaze Merasimi", *Sabah*, nr: 7422, 20 Mayıs 1910, s. 2).

³⁵ "Beyan-ı Taziye", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2. Kral Edward'ın vefatından dolayı hariciye nezaretinden Londra Sefiri Tevfik Paşa'ya çekilen telgrafta şu ifadeler yer verilmiştir: "Kral Edward'ın vefatından dolayı hükûmet ve millet-i Osmaniye'nin teessürat-ı azimesini İngiltere hükûmetine tebliğ ediniz." ("Dersaadet'te Teessürat ve Taziye Telgrafnameleri", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2).

³⁶ "Sefarethanede", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2; "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1.

³⁷ "Sefarethanede", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2; "Dersaadet'te Teessürat ve Taziye Telgrafnameleri", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 3.

³⁸ "Hükûmet Namına ve Rical-i Saire Tarafından Taziye", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

³⁹ "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁴⁰ Kral Edward henüz Galler prensi iken İstanbul'u ziyaret etmiş ve halihâzırda Osmanlı Mebusan Meclisi binası olan Fındıklı'daki o zamanlar çifte saraylar adıyla anılan saraylardan Salı pazarına daha yakın olanında misafir edilmiştir. Kral bu seyahatin hatıralarını unutmamış ve her sırası geldikçe meşhur Hindistan seyahati ile İstanbul seyahatinin kendisinde bıraktığı geçici olmayan birtakım şark hissiyatı uyandırdığından bahsetmiştir. Bu hatıralar İstanbul Osmanlı ahalisinde de oldukça samimi hisler uyandırmıştır ("Kral Edward'ın İstanbul'u Ziyareti", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 2; "Müteveffa Kral Edward'ın İstanbul Ziyareti", *Sabah*, nr: 7410, 8

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Padişah da şehzadeligi döneminde kendisiyle yaptığı görüşmenin hatirasını muhafaza ettiğinden Kral Edward'ın vefat haberi padişahı ayrıca üzmüştür.⁴¹ Padişah tarafından kraliçe ile oğlu V. George'a bu üzüntüsünü beyan eden birer taziye telgrafı çekilmiş⁴² ve Başmabeyinci Lütfü Beyefendi İngiltere sefaretine taziyelerini bildirmek üzere gönderilmiştir.⁴³ Osmanlı hükümeti adına da ayrıca telgrafla taziye beyan edilmiştir.⁴⁴ Sadrazam ile diğer bakanlar İngiltere sefaretine giderek kartvizitlerini bırakmışlardır. Ayan Meclisi adına Ayan Meclisi reisi tarafından sefarete taziye beyan edildiği gibi Mebusan Meclisi Reisi Ahmed Rıza Bey ile İttihad ve Terakki Fırkası Reisi Halil Bey ve diğer mebuslardan oluşan hususi bir heyet, sabık Sadrazam Kâmil Paşa, sabık bakanlar ve bazı hükümet memurları sefarete giderek taziye beyan edenler arasında yer almışlardır.⁴⁵ Osmanlı Mebusan Meclisi'nden de İngiliz Avam Kamarası'na taziye telgrafı çekilmiş ve buna cevaben İngiliz avam kamarası adına Mebusan Meclisi'ne bir teşekkür telgrafı çekilmiştir. İngiltere sefiri Osmanlı mebusan meclisine bizzat gelerek de yeni Kral V. George'un teşekkürünü tebliğ etmiştir.⁴⁶ İngiltere kralının vefatından dolayı Velihaht Yusuf İzzeddin Efendi başyaveri

Mayıs 1910, s. 2). Kral VII. Edward'ın 1862 ve 1867 yıllarında yaptığı İstanbul ziyaretleri ile ilgili bkz. Sena Belviranlı, Nuran Kara Pilehvarian, "İngiltere Velihahtı Prens Edward (Kral VII. Edward)'ın 1862 ve 1867 Yıllarındaki İstanbul Ziyaretleri ve Gezdiği Yapılar Çerçevesinde Osmanlı Teşrifatındaki Değişimler", *Megaron*, XIII/4 (2018), ss. 608-622.

⁴¹ Hüseyin Cahid, "Kral Edward", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁴² Padişah tarafından kraliçeye ve Galler prensine çekilen taziye telgrafları için bkz. "Dersaadet'te Teessürat ve Taziyet Telgrafnameleri", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 3; "Taraf-ı Şahaneden Taziyet", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1. Yeni Kral V. George'un padişahın telgrafına cevabı ise şu şekilde olmuştur: "Ailem ile bütün İngiliz milletinin duçar olduğu gayr-i kabil-i telafi-i zayi-i elim münasebetiyle hakkımda lütfen ezhar buyurulan muhalesetkâraneden ve devre-i hükümetim için beyan olunan temenniyat-ı lütüfkâraneden dolayı teşekkürat-ı halisanemin kabulünü zat-ı şahanelerinden rica eylerim. Kraliçe Aleksandra'nın padişahın telgrafına cevabı ise şu sözlerle olmuştur: "Telgrafname-i hümayun-ı şehriyarlarından pek müteessir oldum. Giriftar olduğum elem-i müdhiş içinde lütfen ezhar buyurulan muhadenete teşekkür eylerim" ("Kral Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3). Bir önceki sene İngiltere'yi ziyaret etmiş olan Osmanlı mebusları da kraliçe ile kabul komitesi reisine taziye telgrafları çekmişlerdir. Bununla ilgili bkz. "Dersaadet'te Teessürat ve Taziyet Telgrafnameleri", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 3.

⁴³ "Taraf-ı Şahaneden Taziyet", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁴⁴ "Beyan-ı Taziyet", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2.

⁴⁵ "Hükümet Namına ve Rical-i Saire Tarafından Taziyet", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁴⁶ "Velihaht Hazretlerinin Seyahatleri", *Tanin*, nr: 612, 16 Mayıs 1910, s. 2. Mebusan meclisinin 24 Nisan 1326 (7 Mayıs 1910) tarihli birleşiminde mebusan meclisi başkanı, sadrazamın az önce İngiltere Kralı VII. Edward'ın vefat ettiğini kendisine resmen tebliğ ettiğini bildirerek İngiltere milleti gibi dost bir milletin hükümdarının vefatının herkesi üzdüğünü ve mebusan meclisinin de bu üzüntüye iştirak edeceğine şüphesi olmadığını söylemiştir. Meclisin bu üzüntüsünü alenen göstermek için de o günkü ikinci celseyi tatil etmeyi önermiş ve bu teklifi de meclis tarafından kabul edilmiştir (*MMZC*, (D. I, İS. II, C. IV, İ. 84), TBMM Basımevi, Ankara 1986, s. 618; "Meclis-i Mebusanda", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1). Bu durum aynı zamanda Osmanlı milletinin kralın vefatından dolayı yaşadığı üzüntü ve krala duyduğu saygı hislerine de tercüman olmuştur ("Kral Yedinci Edward", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 1-2). İngiltere Kralı Edward'ın vefatı

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Hasan ve diğer yaveri Ekrem beyleri sefarete göndererek sefire taziyelerini beyan ederken⁴⁷ Şehzade Mecid Efendi İngiltere sefaretine bizzat giderek taziye beyanını bildirmiştir.⁴⁸ Ayrıca İstanbul ahalisinin vekilleri bulunan Cemiyet-i Umumiye-i Belediye namına şehremin tarafından Londra şehreminine bir taziye telgrafi çekilmiştir.⁴⁹

Öte yandan Kral Edward'ın vefat haberi İstanbul'da duyulur duyulmaz payitahtın hususi ve umumi yerleri, sefaret ve konsoloshaneler, Osmanlı limanlarında bulunan harp gemileri, İngiliz tüccar gemileri, maiyet vapurları hep matem hâlinde bayraklarını yarım çekmişlerdir.⁵⁰ Mebusan Meclisi bayrağı dahi yarıya indirilmiştir.⁵¹ Keza Ayan ve Mebusan Meclisleri müzakerelerine ara vermişlerdir.⁵² Ayrıca hariciye ve dâhiliye nazırları Sadrazam Paşa'nın nezdine giderek kralın defin merasiminde hazır bulunmak üzere Osmanlı hükûmeti namına bir heyet gönderilmesi hakkında müzakere yapmışlardır.⁵³

Kral Edward'ın vefatı nedeniyle diğer hükümdarlardan ve hükümet başkanlarından da taziye telgrafları gelmiştir. Bunlar arasında Almanya İmparatoru Giyom'unki (II. Wilhelm)

sebebiyle mebusan meclisinin taziye bildirimine, aynı zamanda İngiltere sefirinin kardeşi olan İngiltere avam kamarası reisi ise 11 Mayıs 1910 tarihli mektupla şöyle cevap vermiştir: “İngiliz milletinin hâl-i matemengizinde meclis-i mebusan-ı Osmani namına göndermiş olduğunuz taziyetnamedeki hissiyat-ı latife-i vedadkârânededen avam kamarası kemal-i memnuniyetle haberdar olmuştur.” Mebusan meclisi başkanı ayrıca İngiltere sefirinin de bizzat meclise geldiğini ve İngiltere kralı ile kraliçesinin mebusan meclisinin taziyesinden duydukları memnuniyeti beyan ettiğini söylemiştir. Kendisinin bu sözleri mebusların “teşekkür ederiz” sedalarıyla karşılık bulmuştur (MMZC, (D. I, İS. II, C. V, İ. 89), TBMM Basımevi, Ankara 1986, s. 163; “Ziyafet”, *Sabah*, nr: 7409, 7 Mayıs 1910, s. 2).

⁴⁷ “Taziyetler”, *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1; “Veliâhd-ı Saltanatın Taziyeti”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁴⁸ “İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle”, *Tasvir-i Efkâr*, nr: 340, 10 Mayıs 1910, s. 6; “Taziye”, *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁴⁹ “Şehremaneti Tarafından”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁵⁰ “Sefarethanede”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10450, 7 Mayıs 1910, s. 2; “Matem”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 2.

⁵¹ “Taziyetler”, *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁵² “Meclis-i Ayanda”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1; “Meclis-i Mebusanda”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁵³ “İzam Olunacak Heyet”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1; “Heyet İzamı”, *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1. Veliâht Yusuf İzzeddin Efendi'nin başkanlığında hususi bir heyet gönderilmesi kararlaştırılmıştır. 18 kişiden oluşan bu heyette (“Heyet-i Mahsus”, *Sabah*, nr: 7428, 26 Mayıs 1910, s. 2) Hariciye Kalem-i Mahsus Müdürü Salih Bey'in, mümeyyizi Dikran Bey'in ve Şura-yı Devlet Başkâtibi Fuad Bey'in, teşrifat memurlarından Sadettin Bey'in, askerî erkândan Mustafa Bey'in, veliâhdın yaverlerinden Recep Paşa'nın oğlu Ekrem Bey'in ve Hasan Bey'in ayrıca veliâhdın bendegânından Mehmet Ali Bey'in ve Selahaddin Bey'in de yer alacağı ifade edilmiştir (“İngiltere'ye Gidecek Heyet”, *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; “Heyet-i Mahsus”, *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2; “Osmanlı Heyet-i Mahsusası”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10453, 10 Mayıs 1910, s. 3).

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

bilhassa samimi olarak görülmüştür.⁵⁴ Almanya imparatoru ve imparatoriçesi amcaları olan İngiltere kralının vefatını Almanya'nın Londra sefirinden gelen telgrafla öğrenmişlerdir. Son derece üzgün olan Almanya İmparatoru derhâl Galler prensine bir telgraf çekerek taziye beyan etmiştir.⁵⁵ Vefat haberini Potsdam'da iken alan İmparator Giyom, Berlin'e geldikten sonra da İngiltere sefaretine giderek yaklaşık bir saat süren bir görüşme ile Kral Edward'ın vefatından dolayı taziyelerini beyan etmiştir.⁵⁶ İmparatorlukta bütün donanmaya sekiz gün resmî matem tutulması emri verilmiş; harp gemileri bayraklarını yarım çekmişler ve bu gibi merasimde âdet olduğu üzere fasıla ile top atılmıştır.⁵⁷ Yaşanan matem üzerine Roosevelt'e yapılacak kabul merasiminde de bazı düzenlemeler yapılmasına karar verilmiştir.⁵⁸ Almanya imparatoru daha sonra veliaht prens ile birlikte⁵⁹ Kral Edward'ın defin töreninde de bizzat yer almıştır. 20 Mayıs'ta Londra'ya gelen⁶⁰ Almanya İmparatoru istasyonda yeni Kral V. George ile diğer prensler tarafından karşılanmıştır. İki hükümdar birbirlerini oldukça samimi bir şekilde selamlamışlardır. Yollarda büyük bir insan kalabalığı görülmüş; erkekler başlarından şapkalarını çıkararak, kadınlar da mendillerini sallayarak İmparatora saygılarını göstermişlerdir.⁶¹ İngiltere kralının daveti üzerine Almanya imparatoru Londra'da bulunduğu müddetçe Buckingham Sarayı'nda ikamet etmiştir.⁶² Öte yandan Reichsrat başkan vekili, Kral Edward'ın vefatından bahseden bir konuşma yaparak kralın meziyetlerini ve Alman kavminin Kral hakkında hissettiği sevgi ile üzerlerinde bıraktığı tesirleri izah etmiş;⁶³ Almanya parlamentosu başkanı, İngiltere kralının ölümü nedeniyle İngiltere avam kamarası başkanına samimi bir taziye telgrafı çekmiştir. Alman basını da kralın vefatından dolayı oldukça üzgün olduklarını belirten makaleler yazmış ve kralın siyasi başarılarından bahsetmiştir.⁶⁴

⁵⁴ "Yeni Kralın Nutku", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 3; "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 605, 9 Mayıs 1910, s. 2.

⁵⁵ "Kral Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2; "Berlin'de", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁵⁶ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2; "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; "İmparator Wilhelm'in Taziyeti", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁵⁷ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10453, 10 Mayıs 1910, s. 3.

⁵⁸ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2.

⁵⁹ "Müteveffa Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3.

⁶⁰ "Kral Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10463, 20 Mayıs 1910, s. 3.

⁶¹ "Kral Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10463, 20 Mayıs 1910, s. 3; "Veliahd Hazretlerinin Seyahati", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3; "Müteveffa Kral Edward", *Sabah*, nr: 7423, 21 Mayıs 1910, s. 3.

⁶² "Kral Edward'ın Cenazesi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10454, 11 Mayıs 1910, s. 3.

⁶³ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10453, 10 Mayıs 1910, s. 3; "Kral Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3.

⁶⁴ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Kralın vefat ettiği yer olan Sandringham Kasrı'na⁶⁵ gelen taziye telgrafları içinde Fransa Hükümet Başkanı Armand Fallières'in (1906-1913) taziye telgrafı en önce gelen telgraflardan biri olmuştur.⁶⁶ Buna mukabil Kral V. George da Fallières'e bir telgraf çekerek babasının vefatı nedeniyle çekmiş olduğu taziye telgrafından dolayı teşekkür etmiş ve "*Fransa'nın pek kıymetli olan dostluğu bize isabet eden bu felaket-i müdhişeyi tahfif edecektir*" ifadesini kullanmıştır.⁶⁷ İngiltere Hariciye Nazırı Sir Edward Grey (1905-1916) de Fransa Hariciye Nazırı Mösyö Pichon'a (1906-1911) çektiği telgrafta Fransa hükümetinin taziye beyanına karşı teşekkürlerini belirtmiştir.⁶⁸ Fransız Figaro gazetesi ise Kral Edward'ı büyük bir kral ve büyük bir Fransız dostu olarak tasvir etmiştir. Bu gazete "*İngilizler en en büyük bir kralları, Fransızlar ise en aziz ve muhterem bir dostları için ağlıyorlar*" ifadesini kullanmıştır.⁶⁹ Keza diğer Fransız gazeteleri de hakkında oldukça sevgi beslenen Kral Edward'ın İngiltere-Fransa yakınlaşmasına olan katkılarından bahsetmişlerdir.⁷⁰

Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph (1848-1916) saat 11.00'de İngiltere sefaretine giderek, kendisini sefaret memurlarıyla birlikte karşılayan sefire bizzat taziyelerini samimiyetle beyan etmiştir. Son derece üzgün olduğu görülen imparator gelecek Ağustos'ta Kral tarafından Ischl'de yapılacak ziyareti beklerken kralın vefat haberini almıştır.⁷¹ İmparatorun diğer aile üyeleri ile ülkenin ileri gelenleri de sefarete giderek resmî taziye vazifesini yerine getirmişlerdir.⁷² İngiltere kralının vefatı nedeniyle Viyana Sarayı'nda dört hafta matem tutulması emri verilmiş;⁷³ açılması kararlaştırılan Avcılık Sergisi'nin resmî

⁶⁵ Kral Edward'ın hastalanarak vefat ettiği bu şato dâhili ve harici ihtişam ve azametiyle bir krala layık olduğunu göstermektedir. Bu saray 1870 senesinde Galler Prensi Albert Edward ile Prenses Alexandra tarafından inşa ettirilmiştir. Bu sarayda geçirilen hayatın Londra hayatından zerre kadar farkı olmadığı, yalnız şehir hayatından daha fazla serbest olduğu ifade edilmektedir ("Kral Edward Nerede Vefat Etti?", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1).

⁶⁶ "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1; "Kral Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

⁶⁷ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2; "İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 340, 10 Mayıs 1910, s. 3; "İngiltere-Fransa", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁶⁸ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2; "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3.

⁶⁹ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 2. Paris'teki İngiltere sefaretinde taziye için gelenlerin imzaladıkları bir defter açılmış ve bu defter gelenlerin imzaları ile dolmuştur. Osmanlı Devleti'nin Paris Sefiri Naum Paşa da bu deftere ilk yazılanlar arasında olmuştur ("İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 339, 9 Mayıs 1910, s. 4).

⁷⁰ "Fransa'da", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁷¹ "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁷² "Kral Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

⁷³ "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; "Kral Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

açılışı ileri bir tarihe ertelenmiştir.⁷⁴ Avusturya Başbakanı Baron Bienerth (1908-1911) ve Macaristan Başbakanı Kont Héderváry (1903, 1910-1912) de İngiltere sefirine Kral Edward'ın vefatı münasebetiyle mensup oldukları hükûmet adına taziyelerini beyan etmişlerdir.⁷⁵ İmparator Franz Joseph namına cenaze töreninde ise Veliiaht Arşidük Franz Ferdinand (1863-1914) hazır bulunmuştur.⁷⁶ Franz Joseph de Kral Edward'ın tabutuna konulmak üzere mükemmel bir eklil (ağaç dalları ve çiçeklerle yapılan taç) hediye etmiştir.⁷⁷ Avusturya gazeteleri ise kralın vefatı münasebetiyle kral hakkında övgü dolu makaleler yazmışlardır.⁷⁸

İngiltere kralının vefat haberi Bulgar çevrelerinde de kötü bir etki yapmıştır. O sırada Sofya'da bulunmayan Bulgar Kralı Ferdinand (1908-1918) İngiltere'nin Sofya sefirine gayet samimi bir taziye telgrafı çekmiş; ayrıca şifahen de üzüntüsünün beyanına hususi kabinesi müdürünü görevlendirmiştir.⁷⁹ Bulgar kraliyet sarayında üç hafta matem tutulması kararlaştırılırken⁸⁰ Kral Ferdinand, Kral Edward'ın cenaze törenine bizzat katılmak üzere 17 Mayıs'ta Şark Sürat Katarı'yla Londra'ya hareket etmiştir.⁸¹ Hariciye Nazırı General Paprikof da sefarete giderek Bulgaristan hükûmeti namına taziyelerini beyan etmiştir.⁸² Gazeteler ise Kral Edward'ın dünya barışına olan hizmetlerinden bahseden uzun makaleler yazmış; Kral Edward'ın Bulgaristan'a ve Osmanlı Bulgarlarına olan ilgisinden ve devr-i sabıkta Bulgarlar lehindeki teşebbüslerinden bahsetmişlerdir.

Kral VII. Edward'ın vefatını müteakip Rus Çarı II. Nikolay (1894-1917) ve eşi Çariçe Aleksandra Fyodorovna; Kraliçe Aleksandra ile yeni Kral George'a gayet samimi taziye

⁷⁴ "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1; "Kral Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2; "Viyana'da", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁷⁵ "Viyana", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 3; "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 605, 9 Mayıs 1910, s. 2.

⁷⁶ "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; "Kral Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

⁷⁷ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10453, 10 Mayıs 1910, s. 3.

⁷⁸ "İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı", *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1; "Viyana'da", *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁷⁹ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2; "Bulgaristan'da", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁸⁰ "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3.

⁸¹ "Bulgaristan Kralı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10458, 15 Mayıs 1910, s. 3; "Kral Edward'ın Cenaze Alayı", *Tanin*, nr: 614, 18 Mayıs 1910, s. 3. Maiyetinde Başmabeyincisi Kont Burbolon ("Cenaze Merasiminde Kimler Hazır Bulunacak", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3) ve Seryaveri General Markof, Hariciye Nezareti Umumi Kâtibi Dimitrof, Yaver Kaymakam Stoyanof ve kâtipleri bulunmuştur ("Kral Ferdinand", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10460, 17 Mayıs 1910, s. 3).

⁸² "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2; "İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 340, 10 Mayıs 1910, s. 6.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

telgrafları çektikleri gibi Çarîçe ayrıca İngiltere kraliçesine de hususi bir telgraf çekmiştir. Rusya çarının annesi Maria Fyodorovna ile oğlu Grandük Mihail Aleksandroviç de Londra'ya doğru hareket etmişler⁸³ ve 11 Mayıs'ta Londra'ya varmışlardır.⁸⁴ Rus çarının emri üzerine Hariciye Nazırı (1906-1910) İzvolski Rusya'nın Londra sefirini İngiltere hükûmetine taziye beyan etmek üzere görevlendirmiştir.⁸⁵ İzvolski Londra sefirine çektiği telgrafta "*Rusların en sevgili bir dostu olan kral hazretlerinin vefatının memleketin her tarafında pek derin bir üzüntüye sebep olduğu*" bildirilmiştir.⁸⁶ Keza Kral Edward'ın Fransa ile Rusya arasında bir yakınlaşma sağlamaya hizmet etmek suretiyle umumi asayiş ve barışın takviyesine yardım ettiği ilave edilmiştir. Duma meclisinin 9 Mayıs'taki toplantısında ise meclis başkanı, Kral Edward'ın vefatı münasebetiyle İngiliz halkının yaşadığı üzüntüye iştirak ettiğini belirten bir konuşma yapmış ve kralın İngiltere ile Rusya arasında yakınlaşma sağlamaya çalıştığından bahsetmiştir. Bundan sonra samimi üzüntülerinin Kral V. George'a arzını İngiltere'nin Petersburg sefirinden ricaya ve avam kamarasına bir telgraf çekilmesiyle taziyelerini beyan etmeye karar verilmiştir. Bu oturumda hazır bulunan Hariciye Nazırı İzvolski de Duma'nın beyanatına hükûmet namına olarak iştirak etmiş ve Kral Edward'ın uzun süre Rusya ile İngiltere arasında kalmış birçok yanlış anlayışı gidermeye çalıştığını ve iki hükûmet arasında iyi ilişkiler geliştirmeye muvaffak olduğunu söylemiştir.⁸⁷ Rusya gazetesinde neşredilen bir bentte ise "*Kral Edward'ın vefatıyla Rusya büyük bir dost kaybetti. Çünkü Kral İngiltere ve Rusya itilafının ruhu idi*" ifadesi kullanılmıştır.

Sırbistan Kralı Petar (1903-1918), Kral Edward'ın defin merasiminde hazır bulunmak üzere kendi namına Veliht Prens Aleksandar'ı göndermiştir. Sırbistan hükûmeti de Londra Sırp maslahatgüzarı vasıtasıyla İngiltere hükûmetine Kral Edward'ın vefatı için taziye beyan etmiştir.⁸⁸ 7 Mayıs akşamı Kraliyet Sarayı'nda Osmanlı sefirinin şerefine verilmesi

⁸³ "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; "İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 340, 10 Mayıs 1910, s. 3; "Rusya'da Teessür", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁸⁴ "Müteveffa İngiltere Kralı Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10455, 12 Mayıs 1910, s. 3.

⁸⁵ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2; "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; "İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 340, 10 Mayıs 1910, s. 3; "Rusya'da Teessür", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁸⁶ "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3.

⁸⁷ Öte yandan bir sağ cenah azası bu telgrafın çekilmesine şiddetle muhalefet ettiğinden üç içtima boyunca bu telgraf meclisten çıkamamıştır ("Kral Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3).

⁸⁸ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

kararlaştırılan büyük ziyafet ise Kral Edward'ın vefatı sebebiyle başka bir güne tehir edilmiştir.⁸⁹

Kral Edward'ın vefatından dolayı Kahire matbuatı kralın vasıflarından, ahlaki meziyetlerinden ve siyasi maharetlerinden bahsetmiştir. Genç Mısırlıların fikirlerini neşreden birkaç gazete ise kralın nüfuzunu Mısırlıların talep ettikleri siyasi hürriyeti verme konusunda kullanmama konusunda teessüflerini beyan etmişlerdir. Birçok gazete matem alameti olarak siyah çizgilerle basılmış, bütün bayraklar yarıya indirilmiştir.⁹⁰ Mısır Hidiv'i Abbas Hilmi Paşa'nın⁹¹ biraderi Prens Mehmed Ali Paşa da kralın cenaze merasiminde hazır bulunmak üzere Londra'ya gitmiştir.⁹²

Aslen İngiliz olan İspanya kraliçesi vefat haberini öğrenince şiddetli bir buhran geçirerek “hüngür hüngür ağlamış” ve İspanya Kralı Alfonso (1886-1941) ile birlikte⁹³ cenaze töreninde hazır bulunmak üzere Londra'ya gitmiştir.⁹⁴ Yunan Kralı I. Georgios (1863-1913) refakatinde oğulları Prens Konstantin ve Prens Hristof ile Londra'ya hareket etmiştir.⁹⁵ Portekiz Kralı II. Manuel (1908-1910); Belçika Kralı I. Albert (1909-1934);⁹⁶ Danimarka Kralı Frederik (1906-1912)⁹⁷ ve Norveç kralı cenaze töreninde hazır bulunmak üzere Londra'ya gitmişlerdir.⁹⁸ Kral Edward İtalya'nın samimi bir dostu olduğunu defalarca

⁸⁹ “Belgrad”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10451, 8 Mayıs 1910, s. 3; “Müteveffa Kral Edward”, *Tanin*, nr: 605, 9 Mayıs 1910, s. 2; “Veliahd Hazretlerinin Avrupa'ya Azimetleri”, *Tanin*, nr: 610, 14 Mayıs 1910, s. 3; “İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle”, *Tasvir-i Efkâr*, nr: 339, 9 Mayıs 1910, s. 4.

⁹⁰ “Müteveffa Kral Edward”, *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; “Mısır'da”, *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁹¹ “Kral Edward'ın Vefatı Münasebetiyle”, *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3.

⁹² “Kral Edward”, *Tanin*, nr: 615, 19 Mayıs 1910, s. 1.

⁹³ “İngiltere Kralı Yedinci Edward'ın Vefatı”, *Tanin*, nr: 604, 8 Mayıs 1910, s. 1; “İspanya'da”, *Sabah*, nr: 7410, 8 Mayıs 1910, s. 1.

⁹⁴ “Müteveffa Kral Edward Hakkında”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10453, 10 Mayıs 1910, s. 3; “Müteveffa Kral Edward”, *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3; “Kral Yedinci Edward'ın Vefatı”, *Tasvir-i Efkâr*, nr: 338, 8 Mayıs 1910, s. 2.

⁹⁵ “Kral Edward'ın Cenazesinde”, *Tanin*, nr: 613, 17 Mayıs 1910, s. 1; “Cenaze Merasiminde Kimler Hazır Bulunacak”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3; “Müteveffa Kral Edward”, *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; “Yunan Kralı”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10458, 15 Mayıs 1910, s. 3; “Harici Telgraflar”, *Tanin*, nr: 612, 16 Mayıs 1910, s. 1; “Yunan Kralı”, *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

⁹⁶ “Müteveffa Edward'ın Cenaze Merasimi”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3.

⁹⁷ “Kral Edward'ın Cenazesi”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10454, 11 Mayıs 1910, s. 3.

⁹⁸ “Müteveffa Yedinci Edward”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10461, 18 Mayıs 1910, s. 3. *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde İsveç Kralı V. Gustaf (1907-1950)'ın da cenaze merasimine katılacağı ifade edilmiştir. Ancak cenaze alayında İsveç kralının isminin zikredilmediği, cenaze alayında İsveçli Prens Şarl isminin geçtiği görülmektedir. Keza Bulgaristan kralı namına da başmabeyincisinin hazır bulunacağı ifade edilmiş olmakla birlikte cenaze merasiminde Bulgar kralı da bizzat yer almıştır (“Cenaze Merasiminde Kimler Hazır Bulunacak”, *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3; “Kral Edward'ın Cenaze Merasimi”, *Tanin*, nr: 618, 22 Mayıs 1910, s. 2).

göstermiş ve ispat etmiş olduğundan vefatı İtalya'da da büyük bir üzüntü ile karşılanmış; İtalya Kralı Vittorio Emanuele (1900-1946) İngiltere kraliçesi ile yeni krala telgraf çekerken;⁹⁹ kendi namına Londra'ya Aosta Dükünü göndermiştir.¹⁰⁰ Romanya Kralı Carol (1881-1914) namına Londra'ya Prens Ferdinand gönderilmiş; Romanya kraliyet sarayında altı hafta matem tutulması kararlaştırılmıştır.¹⁰¹ Amerika hükûmetini cenaze merasiminde Roosevelt temsil etmiş¹⁰² ve eşi ile birlikte Londra'ya giden Roosevelt¹⁰³ 16 Mayıs'ta Kral V. George ile bir saat süren bir görüşme yapmıştır. Roosevelt müteakiben Kral Edward'ın naaşını görmek üzere Buckingham Sarayı'na gitmiştir.¹⁰⁴ Cenaze töreninde Karadağ'ı Velihaht Prens Danilo (1872-1939),¹⁰⁵ Japonya'yı ise Prens Fushimi temsil etmişlerdir.¹⁰⁶ Fransa ve Çin ise cenaze törenine katılmak üzere Londra'ya hususi heyetler göndermişlerdir.¹⁰⁷ Cenaze törenine katılmak üzere Londra'ya gelen hükümdarlara Buckingham ve Saint James sarayları tahsis edilmiştir. Velihahtların ikametleri için de en büyük lordlar birer küçük saray olarak nitelendirilebilecek kendi dairelerini tahliye etmişlerdir (Linden (Lendel) House, Carlton House Terrace).¹⁰⁸

3. Kral Edward'ın Defin Merasimi

Londra resmî gazetesiyle 8 Mayıs'tan itibaren sarayda bir sene "saray matemi" tutulması emri verildiği ve 7 Kasım'a kadar da umumi matem devam edeceği ilan edilmiştir. Kral Edward'ın naaşının öncelikle kraliyet ailesi ve diğer yakınları için Buckingham Sarayı'nın taht salonunda ve ardından ahali için Westminster Hall'de teşhir edileceği ifade edilmiştir.¹⁰⁹ Daha sonra resmî gazete ile kralın naaşının 17 Mayıs'ta Westminster Hall'e nakledileceği ve orada üç gün teşhir edildikten sonra Windsor'a nakledileceği ve 20 Mayıs'ta defnedileceği ilan edilmiştir.¹¹⁰ Kral Edward'ın defin merasimi

⁹⁹ "İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 339, 9 Mayıs 1910, s. 4; "İtalya'da", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

¹⁰⁰ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10453, 10 Mayıs 1910, s. 3; "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3; "Müteveffa Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3.

¹⁰¹ "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3.

¹⁰² "Müteveffa Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3.

¹⁰³ "Kral Edward'ın Cenazesinde", *Tanin*, nr: 613, 17 Mayıs 1910, s. 1.

¹⁰⁴ "Mösyö Roosevelt", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10460, 17 Mayıs 1910, s. 3.

¹⁰⁵ "Cenaze Merasiminde Kimler Hazır Bulunacak", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3.

¹⁰⁶ "Kral Edward'ın Cenaze Alayı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10464, 21 Mayıs 1910, s. 3.

¹⁰⁷ "Harici Telgraflar", *Tanin*, nr: 616, 20 Mayıs 1910, s. 1.

¹⁰⁸ "Kral Edward'ın Cenazesini", *Tanin*, nr: 616, 20 Mayıs 1910, s. 2.

¹⁰⁹ "Müteveffa Kral Edward Hakkında", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10452, 9 Mayıs 1910, s. 2; "Müteveffa Kral Edward", *Tanin*, nr: 606, 10 Mayıs 1910, s. 3; "İngiltere Kralı Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tasvir-i Efkâr*, nr: 340, 10 Mayıs 1910, s. 3.

¹¹⁰ "Kral Edward'ın Vefatı Münasebetiyle", *Tanin*, nr: 607, 11 Mayıs 1910, s. 3.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

günü de Windsor Sarayı'nda muhtelif hükûmetleri temsilen gelmiş yetmiş kişi ile diğer beş yüz kişiye bir ziyafet verilmesi kararlaştırılmıştır.¹¹¹

17 Mayıs'ta öğleden sonra Kral Edward'ın cesedi Buckingham Sarayı'ndan teşhir için Westminster Hall'e nakledilirken güzergâhta büyük bir kalabalık büyük bir üzüntüyle cenazeyi selamlamışlardır.¹¹² Merasimde Kral V. George ve sabık Kraliçe Alexandra ile Rus çarının validesi, hanedana mensup prensler ve prensesler, Danimarka ve Norveç kralları ile oraya gelen diğer yabancı prensler hazır bulunmuşlardır.¹¹³ Kral V. George ile prensler cenazeyi yaya olarak takip etmişlerdir. Kraliçe ile prensesler ise arabada bulunmuşlardır. Şehirde bir saygı sessizliği hüküm sürerken merasim olağanüstü bir ihtişamla gerçekleşmiştir.¹¹⁴ Kral George, Norfolk düküne yazdığı bir mektupta merasimin kendisinde bıraktığı tesirden bahsetmiştir.¹¹⁵ Milletine hitaben neşrettiği bir beyanname ile de kendilerine teşekkürlerini arz etmiştir. 17 Mayıs'taki ruhani ayinle Westminster'deki törene son verilmiştir.¹¹⁶ 18 Mayıs'ta halk, yaklaşık otuz bin kişi, bütün gün Westminster Hall'de teşhir edilen Kral Edward'ın cenazesinin önünden geçmiştir.¹¹⁷ 20 Mayıs'ta Kral Edward'ın cenaze merasimi yapılmıştır. Sabah saat dokuzu elli geçe İngiltere Kralı Edward'ın cenazesi Paddington İstasyonu'na nakledilmek üzere Westminster Hall'den kaldırılmıştır. En önde, daha önce Kraliçe Victoria'nın cenazesini de nakleden, kralın cenazesini taşıyan top arabası¹¹⁸ ve bunun arkasında Battenberg Prensi Louis atlı olarak yer almıştır. Cenaze alayı, prenten sonra hep at üzerinde üçer üçer olarak aşağıdaki sıra ile cenazeyi takip etmişlerdir:

-İngiltere Kralı V.George, sağ tarafında Almanya İmparatoru II. Wilhelm, sol tarafında Connaught dükü,

-Norveç kralı, Yunan kralı, İspanya kralı,

-Bulgaristan kralı, Danimarka kralı, Portekiz kralı,

-Veliiaht Yusuf İzzeddin Efendi, Belçika kralı, Avusturya-Macaristan veliahdı,

-Japonya Prensi Fushimi, Grandük Michael Alexandrovich, Aosta dükü,

¹¹¹ "Müteveffa Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10456, 13 Mayıs 1910, s. 3.

¹¹² "Müteveffa Yedinci Edward", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10461, 18 Mayıs 1910, s. 3.

¹¹³ "Müteveffa Yedinci Edward", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10461, 18 Mayıs 1910, s. 3; "Kral Edward", *Tanin*, nr: 615, 19 Mayıs 1910, s. 1.

¹¹⁴ "Kral Edward", *Tanin*, nr: 615, 19 Mayıs 1910, s. 1.

¹¹⁵ "Müteveffa Yedinci Edward", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10461, 18 Mayıs 1910, s. 3; "Kral Edward", *Tanin*, nr: 615, 19 Mayıs 1910, s. 1.

¹¹⁶ "Kral Edward", *Tanin*, nr: 615, 19 Mayıs 1910, s. 1.

¹¹⁷ "Müteveffa Edward'ın Cenazesi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10462, 19 Mayıs 1910, s. 2; "Harici Telgraflar", *Tanin*, nr: 616, 20 Mayıs 1910, s. 1.

¹¹⁸ "Kral Edward'ın Bugünkü Cenaze Merasimi", *Sabah*, nr: 7422, 20 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

- Bavyera Prensi Rupprecht, Yunan veliahdı, Romanya veliahdı,
- Felemenkli Prens Henry, Württemberg Dükü Albrecht, Sırbistan veliahdı,
- Prusyalı Prens Henry, Hessen grandüğü, Mecklenburg-strelitz grandüğü,
- Mısırlı Prens Mehmet Ali Paşa, Çinli Prens Tesati, İsveçli Prens Carl,
- Saxe-Coburg Gothalı Prens Philipp, Karadağ veliahdı, Yunanlı Prens Christopher

Bunlardan sonra yine aynı üçer üçer, at üzerinde olarak Siyam, Almanya, İngiltere, Rusya, Yunanistan ve Orleans hanedanlarına mensup prensler cenazeyi takip etmişlerdir.¹¹⁹ Daha geride birinci arabada Kral Edward'ın eşi Aleksandra, Rus imparatorunun annesi, Kral V. George'un kızı Prenses Viktorya Aleksandra, Kral Edward'ın kızı Prenses Viktorya; ikinci arabada İngiltere Kraliçesi Mari, Norveç Kraliçesi Maud, Prenses Mari ve Cornwall dükü bulunmuştur.¹²⁰ Alay Paddington İstasyonu'na saat 11.00'de gelmiş ve 11.58'de trenlerle Windsor'a hareket edilmiştir. Buradan da Saint George kilisesine gidilmiştir. Hükümdarlar ve prensler yukarıda belirtilen sıra ile ve yayan olarak tabutu takip etmişlerdir. Söz konusu yerde cenaze alayına Roosevelt, Pichon ve Rifat Paşa katılmışlardır. Cenaze Canterbury ve York başpiskoposları ile Oxford ve Windsor piskoposları ve diğer ruhban tarafından kaldırılarak, kilise otelinin önüne getirilmiştir. Burada Dizbağı Nişanı'nın (Order of the Garter, İngiltere Kralı III. Edward tarafından verilmeye başlanan en prestijli Birleşik Krallık şövalye nişanı) ilk hamili tarafından bir konuşma yapılmıştır. Cenazede Kraliçe Alexandra ile Rusya imparatorunun annesi ve Kral Edward'ın kızı ile yeni kralın kızı bir arabada hazır bulunmuşlardır.

Kral Edward'ın cenaze alayı oldukça muhteşem bir şekilde ve son derece intizam içinde gerçekleştirilmiştir. Cenaze alayı takriben dört kilometre bir alanı işgal etmiştir.¹²¹ Alayda üç milyona yakın halk bulunmuştur. Bununla birlikte hiçbir hadise, en ufak bir kaza vuku bulmamıştır.¹²² 23 Mayıs'ta İngiltere dâhiliye nazırı, Kral V. George'un emriyle İngiltere ahalisine hitaben neşrettiği bir beyannamede; kralın, sevgili pederinin vefatı nedeniyle gösterilen yakınlıktan oldukça duygulandığını ve bu yakınlığın kendisini ve İngiltere milletini çarpan bu müthiş felaketin derecesini gösterdiğini, bu desteğin kendisini her türlü müşkülata dayanmaya Allah'ın ve İngiliz milletinin mazharlarından emin olarak cesaretlendirdiğini ve

¹¹⁹ "Kral Edward'ın Cenaze Alayı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10464, 21 Mayıs 1910, s. 3; "Kral Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tanin*, nr: 618, 22 Mayıs 1910, s. 2.

¹²⁰ "Kral Edward'ın Cenaze Merasimi", *Tanin*, nr: 618, 22 Mayıs 1910, s. 2.

¹²¹ "Kral Edward'ın Cenaze Alayı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10464, 21 Mayıs 1910, s. 3.

¹²² "Cenaze Alayının Suret-i İcrası", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3.

en büyük emelinin anayasa ve milletin arzusu dairesinde hizmetten ibaret olduğunu ilan etmiştir.¹²³

4. Yusuf İzzeddin Efendi'nin Londra'ya Seyahati

İngiltere Kralı Edward'ın cenaze merasiminde hazır bulunmak üzere Almanya'dan İmparator, İspanya'dan kral İngiltere'ye gittiği, her memleketten veliahtlar ve hükümdar hanedanlarına mensup prensler gönderildiği gibi Veliyaht Yusuf İzzeddin Efendi'nin* Osmanlı hanedanını temsilen cenaze merasiminde hazır bulunması padişah tarafından tensip ve irade buyurulmuştur.¹²⁴

11 Mayıs'ta İngiltere Sefiri Sir Lowther veliahdın huzuruna kabul edilerek seyahatin teferruatına dair fikir alışverişinde bulunmuşlardır.¹²⁵ Veliyaht 13 Mayıs Cuma günü selamlık resminden sonra padişahın huzuruna kabul edilmiş ve padişaha vedalarını arz etmiştir.¹²⁶ Saat 23.30 raddelerinde sarayından araba ile hareket ederek Sirkeci istasyonuna gitmiştir. Veliyaht ile birlikte Osmanlı hususi heyetini taşıyan tren hazır bulunan binlerce kişinin alkış ve avazları içinde saat 24.00'te Sirkeci'den hareket etmiştir.¹²⁷

18 Mayıs'ta Paris'ten Londra'ya doğru yol alan¹²⁸ heyete Dover'de Kral George ve hükümet namına gönderilen heyetler tarafından gerekli saygı gösterildiği gibi Osmanlı sefiri ve sefaret memurları ile Manchester Ermeni başpsikoposu tarafından da resmî karşılama yapılmıştır. Veliyaht burada Osmanlı tebaasının ileri gelenlerinin de saygılarını kabul etmiştir.

¹²³ "Kral Beşinci George ve İngiltere Milleti", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10467, 24 Mayıs 1910, s. 3.

* Yusuf İzzeddin Efendi; Sultan Abdülaziz'in büyük oğlu olup, 1857'de İstanbul'da doğmuştur. Sultan Abdülaziz 1867'de umumi sergiye gittiği zaman Yusuf İzzeddin Efendi de onunla beraber Paris'i ziyaret etmiştir. Fakat o zaman Veliyaht 10 yaşında olduğundan seyahat ile ilgili olarak hatırlananlar da ona göre olmuştur ("Yusuf İzzeddin Efendi Hazretleri", *Tanin*, nr: 618, 22 Mayıs 1910, s. 2). Yusuf İzzeddin Efendi hakkında ayrıca bkz. Ali Akyıldız, "Yusuf İzzeddin Efendi (1857-1916)", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XLIV, İstanbul 2013, ss. 13-16; Ruhat Alp, *Kafesten Temsiliyete Osmanlı Devleti'nde Veliyahtlık Kurumu*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2019; Hasan Ünlü, *Veliyaht Yusuf İzzeddin Efendi (1857-1916)*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

¹²⁴ "İngiltere'ye Heyet İzamı", *Tanin*, nr: 605, 9 Mayıs 1910, s. 2; Aslında Kral Edward'ın vefatından önce Yusuf İzzeddin Efendi'nin Avrupa'da bir seyahat yapması kararlaştırılmıştı. Buna göre veliaht önce Bulgaristan ve Sırbistan krallarına iadeziyaret edecek, sonra Avrupa'yı dolaşacaktı. İngiltere'de görevlendirildiği bu vazife ise onun projesindeki sırayı değiştirmiş, fakat bunu tadil ve tebdile ihtiyacı bırakmamıştı ("Yusuf İzzeddin Efendi Hazretleri", *Tanin*, nr: 618, 22 Mayıs 1910, s. 3).

¹²⁵ "Yusuf İzzeddin Efendi'nin Seyahati", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10455, 12 Mayıs 1910, s. 3.

¹²⁶ "Veliyaht Hazretlerinin Avrupa'ya Azimetleri", *Tanin*, nr: 610, 14 Mayıs 1910, s. 3; "Heyet-i Mahsusa", *Sabah*, nr: 7412, 10 Mayıs 1910, s. 2.

¹²⁷ "Heyet-i Mahsusa", *Sabah*, nr: 7416, 14 Mayıs 1910, s. 1-2.

¹²⁸ "Müteveffa Edward'ın Cenazesi", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10462, 19 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Daha sonra kraliyet sarayının arabaları ile veliaht Lansdowne House dairesine ve Hariciye Nazırı Rıfat Paşa da Claridge oteline gitmişlerdir.¹²⁹

19 Mayıs'ta Velihaht Yusuf İzzeddin Efendi Prens Arthur Connaught ile görüşmüş, Kral Edward'ın Westminster'da bulunan naaşını ziyaret etmiştir. Cenaze alayı münasebetiyle Londra'ya gelmiş olan krallar ve imparatorlar ile karşılıklı ziyaretlerde bulunmuştur. Osmanlı heyeti Kral V. George tarafından kabul edilmiştir. Kral, heyet üyelerinin her birinin ellerini sıkarak onları iyi bir şekilde karşılamıştır.¹³⁰ Akşam Kral Edward'ın cenaze merasiminde hazır bulunmak üzere Londra'ya gelmiş olan hükümdarlar, prensler, diğer bütün hanedan üyeleri ve yabancı devletler tarafından gönderilen memurlar şerefine Kral V. George tarafından Buckingham Sarayı'nda büyük bir ziyafet verilmiştir. Bu ziyafette Yusuf İzzeddin Efendi ile Sırbistan veliahdı, Kral V. George'un sol tarafında, Bulgaristan kralı ve Romanya veliahdı sağ tarafında yer almışlardır.¹³¹

20 Mayıs'ta Velihaht Yusuf İzzeddin Efendi Kral Edward'ın cenaze töreninde hazır bulunmuştur.¹³² Cenaze alayı ise oldukça görkemli bir şekilde gerçekleştirilmiş ve alayın intizamı dikkat çekmiştir. Velihaht Yusuf İzzeddin Efendi de gayet vakurane bir şekilde at binmiş olarak bu alayda yer almıştır. Mevkisi Belçika kralı ve Avusturya veliahdı ile aynı hizada olmuştur. Velihaht, Kral Edward'ın cenazesi için padişah adına gönderilmiş olan ve gümüşten yapılmış, hurma yapraklarından oluşan eklil hediye etmiştir. Paris'te yaptırılan bu eklil gayet dikkat çekici ve takdir toplayıcı bir sanat eseri görünümünde olmuştur. Velihaht ruhani ayinden sonra Windsor Sarayı'nda düzenlenen öğle ziyafetine katılmıştır.¹³³ Daha sonra Buckingham Sarayı'nda verilen hususi ziyafette bulunmuştur. Akşam da Osmanlı sefaretinde resmî bir ziyafet verilmiştir.¹³⁴ Londra sefirinin veliahdın şerefine düzenlediği bu ziyafette yabancı sefirler ile İngiltere kabinesinden bazı kişiler ve Osmanlı tebaasından bazı ileri gelenler hazır bulunmuştur.¹³⁵

21 Mayıs'ta Velihaht Yusuf İzzeddin Efendi ve başkanlık ettiği hususi heyetin azaları Paris'e gitmek üzere Londra'dan ayrılmışlardır.¹³⁶ Connaught Prensi Arthur bizzat gelerek

¹²⁹ "Heyet-i Mahsusa", *Sabah*, nr: 7422, 20 Mayıs 1910, s. 2.

¹³⁰ "Velihaht Hazretlerinin Seyahati", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3; "Cenaze Alayının Suret-i İcrası", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3.

¹³¹ "Kral Edward'ın Cenaze Alayı", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3.

¹³² "Kral Edward'ın Cenaze Alayı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10464, 21 Mayıs 1910, s. 3.

¹³³ "Cenaze Alayının Suret-i İcrası", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3; "Müteveffa Kral Edward", *Sabah*, nr: 7423, 21 Mayıs 1910, s. 3.

¹³⁴ "Velihaht Hazretlerinin Seyahati", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3; "Cenaze Alayının Suret-i İcrası", *Tanin*, nr: 617, 21 Mayıs 1910, s. 3.

¹³⁵ "Velihahtın Seyahati", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10465, 22 Mayıs 1910, s. 2.

¹³⁶ "Kral Edward'ın Cenaze Alayı", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10464, 21 Mayıs 1910, s. 3; "Velihahtın Seyahati", *Tercüman-ı Hakikat*, nr: 10465, 22 Mayıs 1910, s. 2.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Osmanlı veliahdını İngiliz Kralı V. George namına selamlamıştır. Londra Sefiri Tevfik Paşa da Dover şehrine kadar veliahdı uğurlamıştır.¹³⁷ Veliht Paris'ten sonra sırası ile Viyana, Peşte, Belgrad ve Sofya'ya seyahat ederek 13 Haziran 1910 tarihinde İstanbul'a dönmüştür.¹³⁸

Sonuç

Osmanlı basınında Kral Edward “mahir bir siyasi sima, meşrutiyet ve sulhperver bir hükümdar” olarak anılmıştır. Boerler ile sulh akdini müteakip İngiltere-Fransa itilafı ve İngiltere-Rusya yakınlaşması hiç şüphesiz dünya politikasında büyük bir değişim meydana getirmiş ve Kral Edward'ın başarılı siyasi eserleri olarak kabul edilmiştir. Bu gelişmeler o sıralar insanlık âlemine yapılan büyük bir hizmet olarak görüldüğünden oldukça tehlikeli bir zamanda Britanya İmparatorluğu'nu gayet akilane idare eden kralın hatırasının insanların kalbinde yer bulmasına vesile olmuştur. Nitekim Kral Edward'ın vefatından kısa bir süre sonra pek çok imparatorluğun ve krallığın sona erdiği düşünüldüğünde ihtiyatlı ve sağduyulu yaklaşımı ile aksine Britanya Krallığı'nın prestijine ve bekasına katkı sağlamayı başardığı görülmektedir.

Öte yandan Mayıs 1910'da Kral VII. Edward'ın cenaze merasimi nedeniyle Londra şehri oldukça nadir ve aynı zamanda müthiş bir manzaranın gerçekleştiği bir yer olmuştur. Yalnızca Londra'dan değil İngiltere'nin her yerinden gelen İngilizler; kalplerinde derin bir sevgi ve saygı besledikleri krallarının naaşını ziyaret ederek, kralları için hazırlanan cenaze merasimine katılmışlardır. Merasime halk ve görevli binlerce asker dışında dünyanın pek çok ülkesinden imparatorların, kralların, veliahtların, prenslerin, düklerin ve bütün dünyanın en önde gelen çevrelerine mensup insanların katılması merasimin olağanüstülüğüne dikkat çekmektedir. Kral Edward'ın cenaze merasimi, katılanlar için unutulmaz bir ana tanıklık etmelerine vesile olduğu kadar İngilizlerin iftihar edecekleri bir duruma da yol açmış olmalıdır. Zira cenaze merasimi dolayısıyla yaşanan gelişmeler aynı zamanda İngilizlerin dünya siyasetindeki yerlerini ve milletlerin İngiliz kavmine ve kuvvetine gösterdikleri saygıyı da gözler önüne sermiştir. O dönem oldukça kalabalık bir nüfus doğrudan doğruya veya dolayısıyla İngiliz bayrağı altında yaşamaktaydı. İngiltere dışında neredeyse bütün dünyanın günlerce bu cenaze merasimini gündemine aldığı ve gazetelerin buna ilişkin haberlere, telgraflara sütunlarında geniş yer verdiği düşünüldüğünde bu durum aynı zamanda Kral Edward'ın vefatı ile ilgili olarak uzaktan yakından alakadar olmayan kimsenin kalmadığı anlamına gelmiştir.

¹³⁷ “Veliht Hazretlerinin Seyahati”, *Tanin*, nr: 618, 22 Mayıs 1910, s. 3; “Müteveffa Kral Edward”, *Sabah*, nr: 7424, 22 Mayıs 1910, s. 3.

¹³⁸ Veliht Yusuf İzzeddin Efendi'nin gerçekleştirdiği söz konusu Avrupa seyahati hakkında ayrıca bkz. Alp, a.g.e.; Ünlü, a.g.t.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Kral Edward'ın cenaze merasimi münasebetiyle Osmanlı Devleti tarafından İngiltere'ye gönderilen hususi heyette Veliâht Yusuf İzzeddin Efendi'nin bulunması ise Osmanlı basınında devletlerarası bir nezaketin yerine getirilmesi kadar emsali görülmemiş bir hadise olması bakımından da önemli görülmüştür. Zira o zamana kadar hiçbir Osmanlı veliahdı bilhassa yabancı ülkelerde böyle bir resmî vazife ile görevlendirilmemiştir. Meşrutiyetle birlikte Sultan V. Mehmed Reşad Osmanlı Devleti'nin taziyelerini yeni krala, İngiltere hükûmetine ve bütün İngilizlere beyan etme vazifesini halefine bırakmıştır. Öte yandan dönemin siyasi gelişmelerindeki hareketlilik göz önüne alındığında devletlerarasında gerçekleştirilen bu tür seyahatlerin önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Londra seyahati siyasi gelişmelerle ilgili olmaktan çok bir dostluk ve nezaket gereğini yerini getirmek amacıyla yapılmıştır. Bu ilk teşebbüsün İngiltere kralı hakkında yapılmış olması ise bir tesadüf olmakla birlikte İngilizler üzerinde oldukça olumlu etkiler bırakmış, memnuniyetle karşılanmış olmalıdır.

Veliâht Yusuf İzzeddin Efendi Kral Edward'ın defin merasiminin ardından Londra'dan sonra bazı Avrupa başkentlerine de seyahat etmiştir. Belgrad ve Sofya ziyaretleri ise Veliâht Yusuf İzzeddin Efendi'nin seyahatinin son safhasını teşkil etmiştir. Bu iki seyahat her ne kadar en sonraya kalsa da Osmanlı basınında siyasi önemce belki de seyahatin geri kalanından üstün görülmüştür. Nitekim Londra'ya yapılan ziyaret resmî bir ziyaret olup, devletlerarasındaki dostluk ve nezaketin gereğinin yerine getirilmesi amacını taşımıştır. Belgrad ve Sofya ziyaretleri ise hem vaki olmuş bir ziyareti iade maksadı taşımış hem de Balkanlar'da hemcivar hükûmetlerle ilişkiler hususi önem taşıdığından resmî olmakla birlikte oldukça önemli ve siyasi olarak görülmüştür.

KAYNAKÇA

Sürelî Yayınlar

Sabah

Tanin

Tasvir-i Efkâr

Tercüman-ı Hakikat

Diğer Kaynaklar

Akyıldız, Ali, “Yûsuf İzzeddin Efendi (1857-1916)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XLIV, İstanbul 2013, ss. 13-16.

Alp, Ruhâ, *Kafesten Temsiliyete Osmanlı Devleti'nde Veliâhtlık Kurumu*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2019.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 4 Number 1 January 2023

Belviranlı, Sena, Pilehvarian Kara, Nuran, “İngiltere Velihtı Prens Edward (Kral VII. Edward)’ın 1862 ve 1867 Yıllarındaki İstanbul Ziyaretleri ve Gezdiği Yapılar Çerçevesinde Osmanlı Teşrifatındaki Değişimler”, *Megaron*, XIII/4 (2018), ss. 608-622.

-----, “Dogger Bank”, *Encyclopedia Britannica*, VIII, 11. bsk., New York 1910, ss. 380-381.

Dursun, A. Haluk, “Akabe Meselesi,” *Türkler*, XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 70-77.

Laughton, L. C. Carr, “The Dogger Bank and After”, *The World’s Great Events. An Indexed History of the World from Earliest Times to the Present Day*, VIII, New York, ss. 41-47.

Lee, Sir Sidney, *King Edward VII a Biography*, I, Macmillan and Co., London 1925.

Lee, Sir Sidney, *King Edward VII a Biography*, II, Macmillan and Co., London 1927.

-----, *MMZC*, (D. I, İS. II, C. IV), TBMM Basımevi, Ankara 1986.

-----, *MMZC*, (D. I, İS. II, C. V), TBMM Basımevi, Ankara 1986.

Morgan, Michael Croke, *Foreign Affairs 1886-1914*, Collins Educational, London 1973.

Partridge, Michael, *Gladstone*, Routledge, London and New York 2013.

Porter, A. N. , *The Origins of the South African War: Joseph Chamberlain and the Diplomacy of Imperialism 1895-99*, Manchester University Press, Manchester 1980.

-----, “Togo Heihachiro”, *The Encyclopaedia Britannica*, XXII, 14. bsk., London-New York 1929, ss. 267.

Ünlü, Hasan, Velihtd Yusuf İzzeddin Efendi (1857-1916), Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Zürer (Bonn), Werner, “Girit Meselesi 1908-1912. Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Siyasî Kriz Çözümündeki Beceriksizlik Hakkında”, (çev.) Mustafa Aydın, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 7 (2005), ss. 155-206.